

Skjemainformasjon

Skjema	Søknadsskjema for museumsprogrammer 2015
Referanse	1004667
Innsendt	05.05.2015 01:32:32

Opplysninger om søker

Søker

Navn på organisasjonen	Jærmuseet
Institusjonens leder	Målfrid Snørteland
Postadresse	postboks 250
Postnr / Poststed	4367 NÆRBØ
Tlf. til organisasjon	51799420
E-post til organisasjon	post@jaermuseet.no
Prosjektets kontaktperson	Hans Dybvad Olesen
Tlf. til kontaktperson	95294538
E-post til kontaktperson	hdo@jaermuseet.no
Nettside	http://www.jaermuseet.no
Org. Nr	971098767

Opplysninger om prosjektet

Prosjekt

Søknaden gjelder

Samlingsforvaltning

Tittel på prosjektet

Felles innsats for å møte klimautfordringene

Sammendrag av prosjektet

På norske museer spises antikvariske bygg opp av borebiller. Angrep av algevekst, svartsopp og råte blir stadig mer aggressive. Det er en daglig utfordring å ta vare på kulturarven jo våtere, varmere og vildere klimaet blir. Museumsnettverkene, Handverksnett og Byggenettverket savner en samlet innsats for å finne de beste og mest varige metoder som kan demme opp for den eskallerende nedbrytingen av kulturarven og vil sette i gang et prosjekt som skal dokumentere og spre ny viten innen feltet.

Mål med prosjektet

De nasjonale museumsnettverkene, Byggenettverket og Handverksnett vil dokumentere midler og metoder som forsinker, hemmer eller forhindrer de skadene som et stadig varmere, våtere og vildere klima volder på de kulturhistoriske bygningene på et stigende antall museer.

PROSJEKTET SKAL:

- systematisere skriftlig materiale, fra inn- og utland, om de skadene som klimaforandringene forårsaker på den bygde kulturarven.
- samle inn og systematisere erfaringsmateriale om bekjempelse av klimautløste skadegjørere fra et representativt utvalg av nettverkens medlemsinstitusjoner
- søke å dokumentere virkningen av kjemiske midler som markedsføres til bekjempelse av klimautløste skadegjørere
- søke å dokumentere virkningen av mekaniske metoder som er tatt i bruk for å hemme eller forsinke klimaforandringenes uheldige virkninger på det bygde miljøet
- publisere og formidle resultatene av prosjektets undersøkelser til nettverkens medlemsinstitusjoner og det allmenne bygningsvernmiljøet
- ta stilling til om prosjektet skal videreføres med egne forsøk og forskning i forsøksresultatene

BAKGRUNN

«Klimaforskerne mener at Norge vil bli varmere og våtere med mer regn om høsten, vinteren og våren.» ...»Økt nedbrytning av kulturarv på grunn av klimaendring vil i Norge i hovedsak skyldes endring i nedbørmengde, vind, samt økning i temperatur. Årlig gjennomsnittsnedbør og avrenning vil øke, mest på Vestlandet og i dalstrøkene. Antall og lengde for sammenhengende nedbørsperioder vil øke særlig på kysten og i dalstrøk i Sør-Norge.»

Disse og senere sitat er hentet fra prosjektet "Klimatilpasning i norske kommuner" som ble gjennomført av NIVA, NILU, NIKU, Bioforsk, NINA, NIBR og CICERO og sluttført i 2011.

På vestlandsmuseene har de klimatiske påvirkninger på bygnings- og gjenstandssamlingene alltid vært en stor utfordring i vedlikeholds- og konserveringsarbeidet. Angrep av skadevoldere slik som stripet borebille, algevekst, råte og sopp medfører en tid- og kostnadskrevende arbeidsinnsats. Samtidig med er storm- og vannskader på bygningsmassen et vedvarende problem.

På Vestlandet er situasjonen imidlertid blitt ytterligere forverret de seinere år og det er sammenfallende med at også innlandsmuseene begynner å melde om lignende tilstander. Hus bygd for tørt og kaldt klima blir nå utsatt for tilsvarende vær som på Vestlandet og angrep av borebiller, svartsopp og råte sprer seg i dalstrøkene i Sør-Norge.

Det som før var en "normalsituasjon" på Vestlandet, men lite kjent i resten av landet er nå begynt å bli en ikke uvanlig situasjon for innlandsmuseene i sør. Samtidig med opplever de kystnære museene i vest at forholdene blir stadig tøffere.

MUSEENE HAR SPESIELT MERKET SEG FØLGENDE ENDRINGER I KLIMAET:

- Kraftigere nedbør i lengre perioder både på kysten og i innlandet.
- Kraftigere vind i hyppigere og lengre perioder.
- Mer springflo med sterkere kraft i bølgene.

Konsekvensene for bygningsamlingene på museene er følgende:

- Større lekkasjer og mer vedlikehold av alle typer tak.
- Oversvømmelser eller stående vann i kjellere på grunn av stigende grunnvannstand og problemer med å lede overflatevannet bort.
- Bygningene får ikke tid til å tørke opp. Dermed sprer svartsopp og algevekst seg både på malte- og umalte flater. Det må vaskes og males hyppigere.
- Manglende opptørring forårsaker større råteskader med omfattende utskifting av bygningsdeler som følge.

- Bygningene står i jevn fuktighet og varme som er ideell grobunn for stripet borebille. Angrep av borebiller fører til svekking av bærende konstruksjoner, gulv, trapper og andre trekomponenter må i stadig større omfang byttes ut.
- Sjønære bygninger, naust og sjøhus, påføres store skader både på fundament og bygningskropp av kraftige bølger, vrakgods og drivtømmer.

«Det er viktig å være oppmerksom på hvor sårbar kulturarven er for klimaendringer, hvilken risiko kulturarven er utsatt for, og hvilke tilpassinger som kan gjøres for å motvirke eventuelle effekter forårsaket av klimaendringer.»

Til nå er kampen mot følgene av klimaendringene ført på det enkelte museum uten at innsatsen i vesentlig grad er blitt koordinert, dokumentert eller formidlet. Handverksnett og Byggnettverket har hatt problemstillingen på dagsordenen, men en samordnet innsats, basert på faktainnsamling, utprøving og forskning har det til nå ikke vært tale om. Riksantikvaren og andre instanser i museumssektoren har heller ikke vært offensivt eller vedvarende på banen.

De enkelte museene prøver ut ulike metoder, slik som avfukting, sprøyting og gassing for å sinke nedbrytningsprosessene. Når det gjelder faktakunnskap om de metodene og prosessene man benytter seg av er man i stor grad prisgitt leverandørens produktopplysninger.

Handverksnett og Byggnettverket mener at det er på høy tid å sammenfatte kunnskap om midler og metoder som kan demme opp for de negative følger av klimaforandringene. Det er et meget stort felt å gi seg i kast med. Prosjektet vil derfor i første rekke ta for seg de museale bygningssamlingene og sammenfatte de erfaringene museene har gjort med ulike midler og metoder.

Nettverkene har museumshåndverkere, bygningsantikvarer, konservatorer og administrativt personale som har bygningsbevaring som arbeidsfelt i sin medlemsmasse. Vi har således en rekke fagfolk som kan bidra med egne erfaringer og innsikt i problemområdene. Samtidig med er det viktig å sammenfatte det skriftlige materialet som allerede foreligger. Utarbeide oversikt over de produkter som det kommersielle marked tilbyr og sammenholde deres påståtte virkning med erfaringene på museene.

Beskrivelse av prosjektets overføringsverdi

Prosjektet skal omfatte museumsbygninger både i kyst- og innlandsstrøk. Her er det et stort tilfang av ulike bygningstyper og ulike problemstillinger. Resultatene av prosjektet vil i første rekke komme de deltakende museer til gode. Dernest alle museer med tilsvarende problemstillinger.

I sakens natur er det ikke kun museumsbygninger som blir rammet av klimaforandringens skadevirkninger. En samlet framstilling av midler og metoder for å demme opp for ødeleggelsene vil uten tvil også være til hjelp for alle som eier eller forvalter hus uansett alder og kulturhistorisk verdi.

Prosjektet vil avstedkomme fakta, erfaringer og anbefalinger som er relevant for store deler av landet.

Dette prosjektet bør være en begynnelse på et større arbeid som i detalj tar for seg forholdsregler og metoder for å verne bygninger mot klimaforandringenes utfordringer. Et slikt arbeid vil kunne få nasjonal betydning.

Prosjektbeskrivelse

PROBLEMSTILLING

Det er hevet over tvil at følgenvirkningene av klimaforandringene vil få store konsekvenser for samlingsforvaltningen på de fleste norske museer. Det gjelder arbeidsinnsats, økonomi, logistikk og ikke minst muligheter og begrensninger i å bevare en autentisk bygnings- og gjenstandssamling for ettertiden.

Klimaforandringene, «våtere, varmere og vildere vær», fører til at angrep av borebiller, grønnalger, svartsopp og råte vil øke over hele Sør-Norge og muligens også fester grepet lengre nord. Kulturhistoriske bygg, så vel som andre bygg vil i de kommende år bli utsatt for stadig kraftigere angrep og tidsforbruk og kostnader til bygningsvedlikehold vil øke betydelig. Dette vedlikehold er allerede meget krevende, spesielt på Vestlandet og mange bygg vil kunne gå tapt hvis det ikke gjøres en betydelig innsats for å berge dem.

Museumsnorge har ikke en samlet strategi for å demme opp for eller minimere de store skadene kulturhistoriske og andre museumsbygg vil bli utsatt for. Det er ikke forsket eller foretatt konsekvent datainnsamling på feltet. Det trengs derfor en flersidig innsats for å få større kunnskap om midler og metoder på feltet.

Det finns noen skriftlige arbeider om problemstillingen men man antar at omfanget er beskjedent, fragmentert og lite tilgjengelig. Omfanget av og dybden i utenlandsk litteratur er ikke kjent.

Det har vært avholdt noen få fagsamlinger både i musealt regi og av Riksantikvaren om problemstillingen, men det er ikke formulert en plan for oppfølgende tiltak.

PROSJEKTETS HOVEDELEMENT

1. All tilgjengelig innenlandsk faglitteratur om temaet, publisert så vel som upublisert, skal samles i den utstrekning det er mulig. Man skal også søke i utenlandske kilder.

Det innsamlede materialet skal systematiseres og kategoriseres etter de ulike problemstillingene som klimaforandringene medfører.

2. Nettverkene utpeker 10-12 museer som skal delta i erfarings- og datainnsamling. Museene skal danne et representativt utvalg av museer på Vestlandet, innlandet og i overgangen mellom Syd- og Nord-Norge. Følgende forhold skal undersøkes ved befaring og intervju av museumsmedarbeidere:

Har museet konstatert skader på bygninger som følge av klimaforandringer? Hvilke?

Har museet satt tiltak i verk, innenfor det tradisjonelle spekteret av tiltak, for å demme opp for klimatiske skadevirkninger?

Hvilke tiltak er valgt og på hvilken bakgrunn ble de valgt?

Har man iverksatt radikale tiltak som bryter med den vanlige oppfatningen av hvordan hus skal vernes og vises fram på museum?

Hvilke erfaringer har man med de ulike tiltakene?

Kan en forbedring av forholdene dokumenteres?

Har man overveid å sette tiltak i verk, men ikke gjort det?

Hva var begrunnelsen for ikke å sette tiltak i verk?

Er ressursforbruket ved vedlikehold av bygninger økt innenfor de siste 10 årene?

I hvilke kostnadselementer er økningene kommet?

Man skal også sikre seg fotodokumentasjon som det enkelte museum har samlet og selv fotodokumentere funn som gjøres på befaringene.

Det innsamlede materialet skal systematiseres etter problemområder.

Det skal utarbeides oversikter over ulike midler og metoder for bekjempelse av klimaforandringens skadelige virkninger etter type og grad av vellykkethet.

Det er samtidig viktig å peke på regionale forskjeller og likheter og få oversikt over de ulike skadegjøreres utbredelsesområde.

3. Innsamling av data om de ulike, lovlige mekaniske og kjemiske metoder og midler som markedsføres til bekjempelse av borebiller, algevekst, svartsopp, råte osv.

Hvilke metoder og midler er tilgjengelige på det norske marked?

Hvilken erfaringer har museene med de metoder og midler som brukes?

Hvilke metoder og midler ivaretar best en museal behandling av bygningene samtidig med at det fungerer effektivt og med virkning av en viss varighet?

Er det regionale eller andre forskjeller i virkningsgrad for de ulike midlene?

Finns det metoder eller midler som er ansett som for radikale som man likevel bør overveie å ta i bruk fordi de har en dokumentert effektiv virkning?

PROSJEKTETS IGANGSETTING OG ORGANISERING

Prosjektet settes i gang på et felles seminar for nettverkene i Bergen i september. Nettverkens arbeidsutvalg skal på seminaret legge fram en endelig plan for prosjektets omfang og gjennomføring.

Nettverkene nedsetter en styringsgruppe som skal ansette prosjektmedarbeider, ha det løpende ansvaret for å gjennomføre prosjektet, rettlede og rådgive prosjektmedarbeideren.

Prosjektmedarbeideren bør ha byggeteknisk erfaring og gjerne være kjent med de problemstillingene som skal undersøkes. Ett av netverkmuseene skal ha det formelle personalansvaret, sørge for regnskap og stiller kontorfasiliteter til rådighet.

PROSJEKTETS VARIGHET OG FINANSIERING

Prosjektet settes i gang under nettverkens fellessamling i Bergen høsten 2015 og avsluttes 31. desember 2016, ialt ca 15 måneder. Finansiering sikres ved tilskudd fra de deltakende museer, fra fire-fem fylkeskommuner, Fortidsminneforeningen og Norsk kulturråd

MÅLGRUPPE OG FORMIDLING

Målgruppen er i første omgang medlemsmuseene i Byggnettverket og Handverksnett.

På nettverkssamlingen, høsten 2016 skal man gjennomføre en første formidlingen av de funn som er gjort under prosjektarbeidet.

Det skal utarbeides en rapport som sammenfatter prosjektets tre hovedinnfallsvinkler, beskriver alle vesentlige funn, gir anbefalinger der det er forsvarlig og peker på ulike muligheter for å drive arbeidet videre.

Kunnskapen som kommer ut av prosjektet bør formidles til alle forvaltere og eiere av verneverdige bygninger på nasjonalt plan. Det vil være kunnskap som også kan være nyttig for vedlikehold av nyere bygninger. Man kan for eksempel overveie å opprette et nettsted i regi av nettverkene som en informasjonsbank og en møteplass for de ulike interessegrupper.

FORTSETTELSE

«For å få mer kunnskap om skadeinsekters respons på klimaendringer er det nødvendig å gjøre både felt og laboratorieundersøkelser. Det er gjort lite slik forskning med hensyn til skadeinsekter i museer og samlinger. Insekter lever i forskjellige nisjer, de har forskjellig tilpasning og livssyklus og effekten av klimaendringer vil ganske sikkert være ulik for forskjellige arter.»

Dette siste sitatet fra prosjektet "Klimatilpasning i norske kommuner" kan stå som innledning til et oppfølgende forskningsarbeid når nærværende prosjekt er avsluttet.

Prosjektbudsjett

Prosjekt	
Startdato / Sluttdato	16.09.2015 - 31.12.2016
Søknadssum kulturrådet for hele prosjektperioden	750000
Budsjettramme for prosjektperioden	1500000

Budsjett for første år

UTGIFTER

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Lønn prosjektleder	kr 200 000,00
Varer/utstyr	Div måleutstyr	kr 40 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Kontor og møtelokaler	kr 40 000,00
Andre utgifter (spesifiser)	Reiser, seminar og styringsgruppemøter	kr 50 000,00
Totale utgifter		kr 330 000,00

INNEKTER

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet	Sum
<u>Søknadssum Norsk kulturråd</u>		<u>kr 180 000,00</u>
Tilskudd fra 10 museer a kr 10.000	Nei	kr 100 000,00
Tilskudd 4 fylkeskommuner a kr 10000	Nei	kr 40 000,00
Tilskudd fra Fortidsminneforeningen	Nei	kr 10 000,00
Totale inntekter		kr 330 000,00

Budsjett for andre år

UTGIFTER

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Lønn prosjektleder	kr 800 000,00
Varer/utstyr	Div utstyr	kr 10 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Kontorhold, møtelokaler	kr 160 000,00
Andre utgifter (spesifiser)	Reiser, seminarer og styringsgruppemøter	kr 200 000,00
Totale utgifter		kr 1 170 000,00

INNEKTER

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet	Sum
<u>Søknadssum Norsk kulturråd</u>		<u>kr 570 000,00</u>
Tilskudd 10 museer a kr 40000 a kr 10000	Nei	kr 400 000,00
Tilskudd 4 fylkeskommuner a kr 10000	Nei	kr 160 000,00
Tilskudd Fortidsminneforeningen	Nei	kr 40 000,00
Totale inntekter		kr 1 170 000,00

Framdriftsplan

Framdriftsplan for hele prosjektperioden

Startdato / Sluttdato

16.09.2015 - 31.12.2016

Fyll ut aktivitetsplan for prosjektet under

Tittel

Fra dato / Til dato

Oppnevnt. styringsgrp. Ansett. prosjektmedarbeider

16.09.2015 - 15.10.2015

Plan. Skriftl. materiale. Oversikt midler og metod

16.10.2015 - 31.12.2015

Styr.grpm. Befaring museer. Sammenfatt råmateriale

01.01.2016 - 30.06.2016

Styr.grpm. Gjennomg. råmateriale. suppl. befarings

01.08.2016 - 11.09.2016

Nettverkssamling. Rapportskriving. Styr.grpm.

12.09.2016 - 31.12.2016

Andre opplysninger

Vedlagt følger rapporten: "Bygningsvern på musea. Ei utgreiing om forvaltning av kulturhistoriske bygningar på musea i Rogaland." Den er forfattet av tidligere direktør på Ryfylkemuseet, Roy Høibo, publisert februar 2011. Rapporten beskriver i detalj de ulike problemområdene museene står overfor i det daglige arbeid med forvaltning av den kulthistoriske bygningsarven. Klimapåvirkningene er en selvfølgelig del av dette problemområdet og er grundig beskrevet. Forsidebildet illustrerer på en slående måte det tema som prosjektet i nærværende søknad skal gå dypere inn i.

Samarbeidspartnere

Samarbeidspartnere

Har du en samarbeidspartner

Samarbeidspartner 1

Navn på samarbeidende organisasjon/institusjon

Handverksnett

Er det inngått formell samarbeidsavtale

Postadresse

Stiftelsen Lillehammer Museum
Maihaugveien 1

Postnr / Poststed

2609 LILLEHAMMER

Kontaktperson

Ingebjørg Øveraasen

Tlf. til kontaktperson

61288900

E-post til kontaktperson

ingebjorg.overaasen@maihaugen.no

Rolle i prosjektet

Handverksnett samarbeider med Byggnettverket om dette prosjektet. Jærmuseet er medlem av Byggnettverket og er teknisk søker til Kulturrådet på vegne av de to nettverkene.

Samarbeidspartner 2

Navn på samarbeidende organisasjon/institusjon

Byggnettverket

Er det inngått formell samarbeidsavtale

Postadresse

Ryfylkemuseet Nordenden 14

Postnr / Poststed

4230 SAND

Kontaktperson

Grete Holmboe

Tlf. til kontaktperson

52792960

E-post til kontaktperson

grete.holmboe@ryfylkemuseet.no

Rolle i prosjektet

Byggnettverket samarbeider med Handverksnett om dette prosjektet. Jærmuseet er medlem av Byggnettverket og er teknisksøker til Kulturrådet på vegne av de to nettverk

Vedlegg

Vedlegg

- Bygningsvern_paa_musea__Ei_utgreiing_om_bygningsvern_paa_musea_i_Rogaland_i_Rogaland.pdf